

„Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!“

gruodis 2005

ISSN 1648-0244

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SAJUNGOS LEIDINYS

1905
2005

100 metų

Miesto salė, kur 1905 m. gruodžio 4, 5 d. (sen. st. 1905-11-21, 22) vyko

Didysis Vilniaus Seimas

Seimo iniciatoriai - J.Basanavičius ir J.Kriaučiūnas. Atsišaukimą apie Seimą paskelbė „VILNIAUS ŽINIOS“ 1905-11-11. A.Smetona Seime atstovavo Lietuvos Demokratų partijai

Didysis Vilniaus seimas

1905 m. Rusijoje kilęs revoliucinis sąjūdis persimetė į imperijos pietus, vakarus, palietė ir Lietuvą. Buvo reikalaujama demokratiškesnių permainų. Lietuvoje toks sąjūdis prasidėjo jau 1905 m. pradžioje, - iš karto tik carui siunčiamomis peticijomis, bet kai rudenį Rusijoje įvyko visuotinis streikas ir caro valdžia susvyravo, - Lietuvoje prasidėjo caro valdininkų šalinimas, valdžios ėmimas į tautines rankas. Judėjimui pakreipti viena linkme, gruodžio 4 - 6 dienomis Vilniuje buvo sušauktas visuotinis lietuvių seimas. Tarp daugelio iš Rusijos grįžusių veikėjų jau buvo grįžęs po 25 metų tremties dr. Jonas Basanavičius, kuris tam seimui daug pasidarbo, teikė siūlymus, pirmininkavo.

Seime dalyvavo apie 2000 žmonių iš visų visuomenės sluoksnių bei visų politinių partijų, kurios anuomet jau buvo susiformavusios ir pradėjusios veikti. Seime dalyvavo ir Mažosios Lietuvos atstovai.

Seimas priėmė rezoliuciją, kuria visai etnografinėi **Lietuvai reikalavo autonomijos su visuotinio balsavimo renkamų seimu Vilniuje. Ragino žmones nemokėti rusų valdžiai jokių mokesčių, uždarinėti degtinės monopolius, neleisti vaikų į rusiškas mokyklas, neiti į kariuomenę ir nesikreipti į jokiais buvusios valdžios įstaigas. Be to, reikalavo, kad mokyklose visi dalykai būtų dėstomi lietuviškai ir kad valsčiuose visi reikalai taip pat būtų tvarkomi lietuvių kalba. Seimas nutarė, kad Lenkijos**

Buvusi Miesto salė, kur vyko Didysis Vilniaus seimas. **Atminimo lenta pažyminti šį svarbų mūsų Tautos įvykį nugrūsta į tarpuvartę Pasažo gatvėje...** Dabar čia Lietuvos nacionalinė filharmonija

karalystės administracijai priklausanti užnemunė - Suvalkų kraštas - būtų priskirta prie Lietuvos.

Visame krašte prasidėjo rusiškų mokyklų ir monopolijų uždarinėjimas, valsčių sekretorių, policijos ir kitų valdininkų šalinimas. Tačiau tuo tarpu rusų valdžia atsigaavo, nuslopino judėjimą Rusijoje, tą patį darė ir Lietuvoje.

Numalšintas judėjimas, dėl kurio nukentėjo labai daug lietuvių inteligentų miestelėnų ir kaimiečių, neliko be pėdsako, buvo pasiekta nemaža palengvinimų, o Rusijoje buvo įsteigta visos imperijos atstovybė - Dūma, į kurią savo išrinktus atstovus siuntė ir Lietuva.

"Oi sūneli, raitužėli, ko pavirtai ažuolėliu"

Irena Bražėnaitė

Dieveniškės, Poškonys, Ažuolynai, pilkapynai. "Laukai žaliuoja, miškai pūškuoja" - dainuojama šio krašto dainoje. Tikriausiai, dievaitis Puškaitis, laukų ir miškų rūpestingasis sergėtojas, žiedų ir vaisių uolusis augintojas bei dalintojas šiam krašte buvo mylimas ir gerbiamas, jei iki šiol jo vardas žmonės savo buveinę vadina, nors jau gal ir nebežino šį dievaitį buvus. Bet gi turėjo mūsų protėvių dievai ir dievaičiai, neatsispyrę šio krašto kalvotajam, gelėtajam grožiui, Dieveniškėse viešėti.

Tikriausiai, tie patys dievaičiai šimet ir auksaspalvį rudenėlį - tokį gražų, tokį gaivų mums padovanojo - senokai nebuvo buvę tokių saulėtų Ilgių (Vėlinių), suburiančių mus tylion rimtin pabūt su išėjusiais "toli toli tolumėlėn - už debesėlių"...

Dieveniškų istorinio regioninio parko rūpestingieji sergėtojai, pakeitę užmirštą laukų dievaitį Puškaitį, jau kelti metai gražiai prirengia "vėlelių suolelį" ir mielą išėjusiųjų paminėjimą gražių ir didingų Poškonų pilkapių šilo vidurėly. Šiam gražiam Lietuvos pakrašty, kur dar taip neseniai lietuviai buvo prievarta liepiami atsiskyti savo kalbos, tautybės, net namų, kuriuose juos pats Dievas jau kada kadžių buvo apgyvendinęs, šie tylūs, nebylūs mūsų protėvių palaikų saugotojai, dunksantys pušų paunksmėj, tarsi grasiai primintų: atmink, žmogau, koks tu trapus ir laikinas esi šiam gražiam, tau Dievo duotam pasauly, atsimink, kad mirsi. Nustok kivirčytis, dalytis Dangaus tau užleistą naudotis, dieviškai išpuoštą žemę, nes vis tiek galop gausi tik "šešias žvakes, šešias lentas, šešias pėdas žemės švintos", - kaip dainoj dainuojama, - su skiedrelių priegalvėliu, su vienetu įkapėlėm", kurias kada nors tavo ainiai atkasę aiškinsis, kuo tu dėvėjai, kuo tu avėjai, kuo tu tikėjai - tik tavo gerumo ar nedorumo, ačū Die, gal nepasvers ant laiko svarstyklių...

Džiugu buvo girdėti mokinukus, at-

ėjusius prie pilkapių su žvakutėmis rankose, skaitant poetų eiles apie išėjusiuosius iš šios žemės, džiugu, kad mokytojai nepavargsta triūsdami, žiebdami ugnes į tiek daug kančios patyrusio krašto vaikų širdes...

Prie jaukaus pabuvimo su išėjusiais prisidėjo ir Rytų Lietuvos kultūrinės veiklos centro darbuotojai, ir Vilniaus Statybos mokyklos vaikai (džiugu, kad ne prie "akropolių", o prie pilkapių atvyko). Prie vėlių suolelio paviešėjau ir aš. Padainavom, pagiedojom, pavirkavom raudas - ir išėjom pro "vėlių vartelius", vėlelių prašydami jų neužgauti, gyvulėlių neliešti ir - mūsų dar neišsivesti, o kai mus jau pašauks anapus debesėlių - mus pasitikti, atverti dureles, pastatyti suolelį - "juk jūs pirmesniai, juk jūs kytresniai, jūs prie Dievulio buvę", - taip prašo motulė savo prosenėlių, lydėdama karę krutisį sūnelį...

*"Oi sūneli, raitužėli,
Ko pavirtai užuolėliu?
Oi motula, oi širdėla -
Pashijojau kareivėliu,
Tai pavirtau užuolėliu,
O žirgelis - šiaurės vėju"...*

Ir šlama ažuolais mūsų protėvių dvasios, sergėdamos mūsų ir savo laukus ir miškus, gal nusistebėdamos mūsų, jų ainių keistoku gyvenimo būdu ir elgesiu...

Ilgėtasi per ilgas Ilges savo artimųjų, pakol pačių pas juomi į dausų dureles pasibelsta buvo...

Prelatas Mykolas Krupavičius - Lietuvos pilietis ir patriotas

gimimo 120-osios ir mirties 35-osios metinės

(Tęsinys.

Pradžia Nr. 11)

Prof. Antanas Tyla

Valstybės Taryba delegavo M. Krupavičių į Šiaurės Lietuvą su paskaitomis apie nepriklausomą Lietuvą, jos uždavinius ir lietuvių pareigas. Beveik pusę metų jis keliavo iš vietos į vietą. Ir apkeliavo nuo Daugpilio iki Švėkšnos Žemaitijos vakaruose. Jo paklausti susirinkdavo dau-

gybė žmonių. Tauta buvo pasirengusi valstybės gyvenimui. Pranešėjui paminėjus tik žodį nepriklausomybė, kildavo audringos ovacijos. Niekur nereikėjo įrodinėti, jog reikia stoti į Lietuvos kariuomenę. Priešingai, M. Krupavičiui teko aiškinti, kad dar anksti griebtis ginklo. Po pamokslų bažnyčiose, kalbų salėse ir miestelių turgaus aikštėse buvo renkamos aukos Valstybės Tarybai. Plungėje surinko net 12 tūkst., kiek mažiau Lygumose, žmonės daug paaukojo Vabalninke, Šeduvoje.

Žinoma, ne visur buvo vienodai priimamas. Net neat-sisveikinęs jis išėjo iš Daujėnų, kur klebonas buvo sulenkėjęs lietuvis, priešiškas Lietuvos valstybės atkūrimui. Jo entuziastingos kalbos kėlė nerimą vokiečių okupacinei valdžiai ir ji Švėkšnoje po kalbų suėmė. Ta pusės metų komandiruotė baigėsi grąžinimu į Vilnių su žandarų apsauga. Ši kelionė M. Krupavičiui buvo labai naudinga. Jis pamatė tautos nuotaikas ir jos pasirengimą laisvam gyvenimui. Vilniuje jo erdvus butas buvo visų prieglauda ir disputų dėl Lietuvos ateities klubas. Čia buvo svarstoma kariuomenės organizavimo, vyriausybės pasitraukimo iš Vilniaus ir kiti gyvybiškai svarbūs Valstybės kūrimo reikalai. Iš tų diskusijų aprašymo matyti, kad jose dalyvavo ir pats šeimininkas. Priartėjus prie Vilniaus bolševikams, M. Krupavičius, kaip ir daugelis politinių veikėjų, pasitraukė į Kauną, pradėjo dirbti vyriausybės įstaigose valstybinį darbą. Prasidėjo naujas jo gyvenimo ir veiklos etapas.

Per pirmąją sovietų okupacijos laikotarpį jis išvengė represijų. Vokiečių okupacijos metais - 1942-aisiais - jis įteikė valdžiai du memorandumus - vienas ir kartu su J. Aleksa bei K. Griniumi, protestuodami prieš Lietuvos gyventojų represijas ir turto nacionalizavimą. Vokiečiai to negalėjo pakęsti, ir gestapas prel. M. Krupavičių suėmė, kalino Eitkūnų ir Tilžės kalėjimuose, 1943 metais internavo vienuolyne Regensburge. Jį išlaisvino amerikiečiai. Apsigyvenęs Vurcburge, su kitais atgaivino VLIK-ą ir buvo išrinktas jo pirmininku, kuriuo išbuvo iki 1955 metų. Kaip ir visi lietuviai išeiviai, laukė, kada galės sugrįžti į laisvą Lietuvą. Tačiau nei Jungtinių Tautų Organi-

zacijos įsteigimas, nei jos deklaracija, nei "Atlanto charta", nei Potsdamo konferencija nepadavė rankos partizaninį karą kariaujančiai Lietuvai. Reikėjo rūpintis išeivijoje atsidūrusia lietuvių tautos dalimi, kad ji liktų gyvybinga ir išsaugotų savo tautinį identitetą. Prel. M. Krupavičius tapo prie VLIK-o sudaryto Lietuvių išlaikymo tarnybos valdytoju ir rengė strategiją, kaip išsaugoti po pasaulį pasklidusių tautiečių lietuviybę. Pradėjo kurti Pasaulio lietuvių bendruomenę, kuri dabar jungia 35 šalių lietuvius. Kai Lietuvoje siautėjo sovietinis teroras, pradėjus pustrėčio mėnesio nuo trečiojo - 1949 metų kovo - masinio lietuvių iš Lietuvos trėmimo į Sibirą, Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas 1949 m. birželio 14 d. paskelbė garsiąją "Lietuvių chartą". Tai buvo realus susitelkimas, išlikimo programa ir protestas prieš lietuvių tautos genocidą, kurį Lietuvoje vykdė okupacinis komunistinis režimas. "Chartą" rengė nepriklausomybės metais Lietuvoje subrendusi ir Vakaruose išsigelbėjusi lietuvių inteligentija. Išsisklaidymo akivaizdoje ji pajuto solidarumo žymenis ir atsakomybę. Tarp rengėjų buvo ir prel. M. Krupavičius. "Chartoje" buvo išdėstytos pagrindinės išlikimo vertybės. Joje skelbiama:

Tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė.

Pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro pasaulio lietuvių bendruomenę.

Lietuviai lieka lietuviu visur ir visada.

Savo tėvų išlaikytą Lietuvių Tautos gyvybę lietuvis perduoda ateities kartoms, kad amžinai gyventume.

Kalba yra stipriausias tautinės bendruomenės ryšis.

Lietuvių kalba lietuviui yra tautinė garbė.

Ūeima yra tautos gyvybė.

Tautos kultūra yra kelias į tarptautinį pripažinimą ir bendravimą.

Valstybė yra aukščiausioji tautinės bendruomenės organizacija.

Valstybinė nepriklausomybė yra tautinės kultūros ugdy-mo ir išlikimo sąlyga.

Darbu, mokslu, turtu ir pasiaukojimu lietuvis kovoja, kad apgintų ir išlaikytų nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Mokykla yra tautinės dvasios židiny.

Tautos istorija yra geriausia tautos mokytoja.

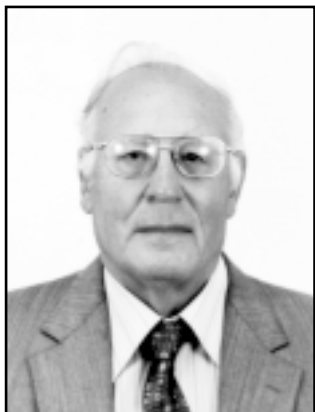
Tautinis solidarumas yra aukščiausioji tautinė dorybė.

Lietuvių santykius su nelietuviu nustato artimo meilė ir pagarba kiekvieno žmogaus laisvei, garbei.

Neseniai iškilmingai paminėtas "Chartos" paskelbimo 50-metis rodo, kad jos turinys nepaseno. Ji tebedirba savo darbą, padėdama užsienio lietuviams save atpažinti. 1941 metų trėmimo palikuonis Altajaus krašte, kuriame priskaičiuojama 740 lietuvių, to krašto kultūros draugijos pirmininkas Boneventūras Virbickas išdalijo savo tautiečiams "Chartą" lietuvių ir rusų kalbomis. Galbūt ateityje įsilies į valstybės gyvenimą pargrįžę į Lietuvą tos "Chartos" prikelti mūsų tautiečiai. Kai kurie jos teiginiai galėtų būti ir Lietuvos respublikos piliečių, valstybei atstovaujančių pareigūnų nuostatomis, derinant jas su savo asmeniniais gyvenimu ir laiko keliamais uždaviniais. Deja, Lietuvoje nėra nė vienos partijos, kuri savo siekiuose trak-

Apsilankius Seinų krašte

Dr. Juozas Parnarauskas

Vilniaus anykštėnų sambūrio aktyvisčių Ritos Virbaliūnės, Jolitos Ruzgienės ir Reginos Smetonienės rūpesčiu, šių metų rugsėjo 24 d. 28 žmonių grupė pasidairėme Seinų krašte. Suprantama, pirmas objektas - Seinai, kur amžinam poilsiui atgulė anykštėnas, nepakartojamu pastabumu, jautrumu,

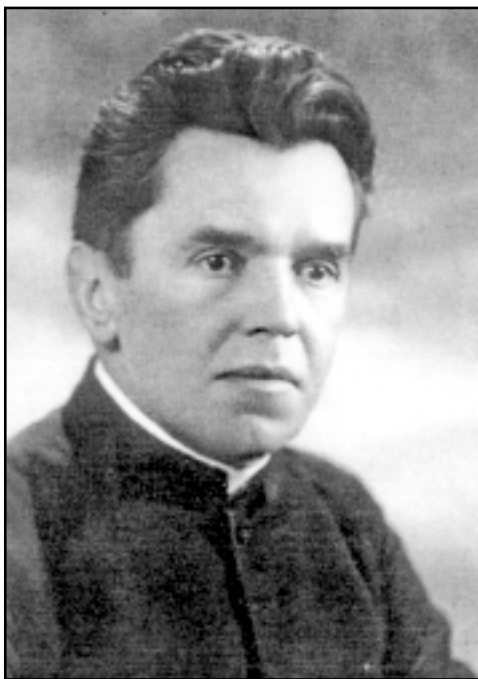
meile ir... liūdesiu apdainavęs Šilėlį. Seinuose granitinis trimetrinis Antano Baranausko paminklas žvelgia Lietuvos pusėn lyg klausdamas - ar dar išliko Šilėlyje nors

kelios apykreivės pušelės. Raminome: išliko, išliko! Ir padėjome jam Lietuvos gražių gėlių puokštę. Šilelio Dainiaus nepamiršo dori lietuviai. Nepamiršo ir Seinų, nes čia XIX a. pabaigoje ruseno lietuviybės centras, brandinęs V.Mikolaitį-Putiną, V.Kudirką ir kitus šviesuolius.

Vykstame į Šiaurės rytų Lenkiją. Po Antrojo pasaulinio karo Lenkijai atiteko du trečdaliai Vokietijos valdytos Prūsijos. Kad šiose žemėse gyveno baltų gentys, primena ežerų pavadinimai. XIII a. jotvingiai persikėlė į dešinįjį Nemuno krantą. Šį kraštą dabar labai lanko užsienio turistai. Vien 72 km ilgio ir 73 m gylio Vygrių ežero plotas sudaro virš 2 tūkst. ha. Kaip itin saugioje vietoje, to ežero saloje Vytautas pastatydino medinę pilį. XVII a. sala ir pilis atiteko Italijos vienuoliams kamaldulams, kurie pastatydino baroko stiliaus bažnyčią ir vienuolyną, apjuosė tvirta mūro siena, kuri tebestovi

Nukelta į 3 p.

Prelatas Mykolas Krupavičius - Lietuvos pilietis ir patriotas

tuotų čia išdėstytas vertybės, bent dalį jų.

Prel. M. Krupavičius ypatingai domėjosi lietuvių išeivijos gyvenimu. Jau būdamas JAV jis išleido knygą Lietuviškoji išeivija.

Čia palies tos tik dvi prelat. M. Krupavičiaus, kaip Lietuvos piliečio, veiklos kryptis.

▶ Jau niekas nesuskaičiuos, kiek jo 1918 metų kalbos Šiaurės Lietuvos miesteliuose ir bažnytkaimiuose pažadino Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanorių, kiek jaunimo įsitraukė į sąmoningą Lietuvos valstybės kūrimą. Bet kad jis rūpinosi tų savanorių likimu, mes žinome.

Taip pat nežinome, kiek PLB išsaugojo lietuviybės nešėjų. Tačiau per Pasaulio lietuvių dainų ir šokių šventę matėme delegatus iš visų kontinentų. Juos ugdo ir brandina "Lietuvių Chartos" nuostatos, prie kurių kūrimo prisidėjo ir prelat. M. Krupavičius.

Šis jo veiklos paveldas nėra vien istorija. Jis yra šių dienų gyvenimas.

Redakcijos priedas: Dešiniesiems Lietuvos politikams tiek iš kairės, tiek iš dešinės priekaištaujama, kad jie neturi aiškios politikos strategijos. Iš tikrųjų taip ir yra. O strategija yra, tik ja nesinaudojama. Krikščioniškąją, tautiškąją bei pilietiškąją politinę strategiją "Chartoje" ir Testamente paliko Mykolas Krupavičius. Imkite ją, skaitykite, naudokitės, skleiskite, gyvenkite ir mokykite gyventi pagal ją. Ši strategija tinka ir Lietuvos Bažnyčiai, tikintiesiems ir netikintiesiems Lietuvos piliečiams.

MYKOLO KRUPAVIČIAUS TESTAMENTAS

Laidotuvės turi būti kuklios - be gėlių ir solistų. Prie karsto turi būti tik kryžius ir lietuviškoji trispalvė vėliava. Nei pamoksle, nei kalbose mano asmens neliesti. Pamokslininkai ir kalbėtojai teprimena lietuviškai išeivijai tuos idealus, kuriems aš visą gyvenimą tarnauju ir skelbiu kiekviena proga: laisva nepriklausoma Lietuva, nenuilstama ir nenutraukiama kova dėl jos išlaisvinimo, rėmimas tų institucijų darbu ir finansais, kurios vadovauja tam išlaisvinimui - Vyriausiąjį Lietuvos išlaisvinimo Komitetą ir Amerikos Lietuvių Tarybą, išlaikyti išeivijoje lietuvių kultūrą ir lietuvių kalbos meilę, išauklėti lietuviškąjį jaunimą taip, kad sugebėtų ir norėtų tęsti kovą Lietuvos laisvės ir lietuviybės išlaikymą lietuviškoje išeivijoje. To nori ne tik tėvynė, bet ir Dievas.

Katalikuose palaikyti gyvą tikėjimą, nes jis yra stiprus akstinas palaikyti gyvam patriotizmui.

Norėčiau būti palaidotas šalia savo sesers ir svainio Melanijos ir Kazimiero Rugių. Jei tai nepavyktų dėl formalumų iš kurios pusės priežasčių, prašau palaidoti kunigams skirtoj vietoj. Ant pastatyto prie kapo kryžiaus turėtų būti parašas: Kun. Mykolas Krupavičius, 1885.X.1 - 19... ir gale toks sakinytis: Lietuvi, tebūnie tau pirmaisiais tėvas ir motina, bet virš jų tebūnie Tau Tavo tėvynė Lietuva. Šie žodžiai yra šv. Augustino. Mano prijungti prie jų tik žodžiai "Lietuvi" ir "Lietuva". Mano akis ir krūtinę užpilti Lietuvos žemele.

Kiekvienose šv. Mišiose prašiau Dievą tėvynės laisvės ir pasilikti lietuviams tvirtais, ištvermingais ir kovingais patriotais, o katalikams - katalikais. To maldausiu Dievą ir toj vietoj, kurią man paskirs Dangiškasis Teisėjas. Ypatingai maldausiu Dievą, kad jis padėtų išaugti jaunimui sąmoningais ir kovingais lietuvių patriotais.

Mano akis ir krūtinę prašau užpilti lietuviškąją žemele, kurią esu gavęs iš savo tėvynės Lietuvos.

Visų lietuvių prašau maldos už mano sielą. Jei kas mano laidotuvių progą skirtų kokią auką, prašau skirti Lietuvii Fondui ar Lietuvii Bendruomenės Kultūros Fondui lietuviškais klausimais knygoms leisti.

Kun. Mykolas Krupavičius, 1968.X.1.

M.Krupavičiaus **priesakas valdininkams, kunigams** - tarnaukite žmogui, mylėkite artimą, išeikite iš zakristijų!

Apsilankius Seinų krašte

Atkelta iš 2 p.
► iki šių dienų. Šią vietą turistai lanko labiausiai, čia yra pabuvoję beveik visi į Lenkiją atvykstantys užsienio valstybių vadovai. Buvo ten ir premjeras A. Brazauskas, kai popiežius Jonas Paulius II čia lankėsi 1999 m. Nuo aukštos bažnyčios apžvalgos aikštelės atsiveria vaizdas į Augustavo, Romintos miškus...

Toliau pasukome į Mažąją Lietuvą, sovietų pavadintą Kaliningrado sritimi. M. Lietuvos vietovardžius vokiečiai buvo tik suvokietinę, sovietai juos pakeitė niekuo su krašto istorija nesusijusiais pavadinimais. Dauguma karo metu Karaliaučiaus krašte apgriautų pilių ir bažnyčių šiuo metu sunaikintos.

Romintos giria - tai virš 14 tūkst. ha miškas, iš kurio 8,5 tūkst ha - draustinis. Vokietijos imperatorius F. Vilhelmas numatė girią panaudoti pelningam turistų lankymui. Virš aukštų Romintos upės krantų pastatė įspūdingo - 42 m aukščio romaniško akveduko stiliaus dvibėgį geležinkelio tiltą. Tai aukščiausias Europoje geležinkelio tiltas. Pasaulio valdovų ir turtuolių jaukui buvo užveista girioje įvairiausių rūšių medžiojamų žvėrių. Netekęs sosto, 1918 m, girioje pastatydintuose rūmuose apsigyveno F. Vilhelmas. Toje vietoje, pasak gido E.Petruškevičiaus, 1939 m. suokalbiui buvo susitikę Berja ir Himleris.

Mus domino su vietoje susijęs kitas įvykis - Lietuvos laisvės kovotojų žygis į Vakarus, kurį savo knygoje "Partizanai" Juozas Lukša-Daumantas (V. 1990, P. 369 - 380) pavadino "Kruvinas kelias per Romintos tiltą".

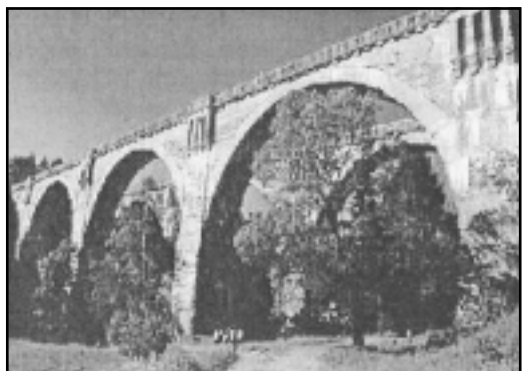
1947 m. gruodžio 23 d. šeši Lietuvos partizanai - Skirmantas, Feliksas, Kariūnas, Mindaugas, Šarūnas ir Butautas (slapyvardžiai) - vyko į Vakarus su laišku popiežiui ir Europos bei JAV vadovams. Drąsulių būrys, užgrūdinti jaunuoliai buvo itin gerai ginkluoti. Buvo einama naktimis. Sniegas. Visi ėjo pėda į pėdą. Miškas - pilnas apkasų, duobių, pelkių su akivarais... Du kartus susidūrė su rusų kareiviais. Mūšis. Žuvo Kariūnas. Kulka pataikė į Felikso kuprinėje esančią prieštankinę miną. Sprogo. Žuvo Feliksas. Praretinę priešų gretas, partizanai šuoliais peršoka Romintos upės tiltą. Pasienio su Lenkija zona. Vėl susiduria su kareivių būriu, kurie, šaudydami stačiomis, mėgino sunaikinti partizanus. Partizanų gerų ginklų papliupos kelią prie sienos praskynė. Atsitiktinė kulka pataiko į Butautą. Žuvo. Partizanams kelią pastoja beveik trijų metrų aukščio vielinė tvora. Trys partizanai atplėšia tvorą nuo žė-

mės, prasmunka į Lenkijos pusę. Tris kilometrus bėga. Rūbai nuo drėgmės ir šalčio virsta šarvais. Nepaprastas nuovargis. Mūšių metu dingio vienas žemėlapis. Nužiūrėję atokiau esančią trobelę, pasibeldžia. Ir... Dievo dovana - šeimininkas lietuvis nuo Kauno. Pavėžėjo partizanus apie 15 km. Tokiais vežikais naudotasi net 3 kartus. Užsimokėdavo. Tačiau vienas vežikas įskundė ir partizanus užklupo lenkų milicija bei pasienio apsauga. Įvyko kautynės. Kovos pranašumą lėmė partizanų patirtis. Pagaliau partizanai pasiekė reikiamą ryšininką. Traukiniu nuvyko į Gdanską. Ir tik įlipę į laivą, vykstantį į Švediją, pasijuto ramūs...

Krauju ženklintu keliu Juozo Lukšos nuvežti dokumentai nei Romos, nei Vakarų bei JAV vadovų nesujaudino... Mažos tautos gėla didžiųjų nejaudino ir nejaudina. Nejaudino ir lietuvių išeivių pastangos atkreipti dėmesį į Lietuvių tautos naikinimą. Liko vienui vieni!!! Nusivylęs, skaudama širdimi Juozas Lukša 1951 m. rudenį grįžo į Lietuvą. KGB užverbuoto J.Kukausko išduotas, jis žuvo pasaloje 1951 metų rugsėjo 4 dieną. Tik 1976 m. R. Reiganas pirmasis prabilo apie komunistinės imperijos blogį. Tokį, mūsų tautos patriotų kovos už laisvę tragišką epizodą, mums priminė Romintos giria.

Lenkijoje nematėme piktžolėmis apaugusių, dirvnuojančių laukų, to "sovietinio rojaus" palikimo. Gi Lietuvos ūkininkai buvo ištremti, išžudyti, pabėgo į miestus, ūkiai sunyko. Šiandien tvyro didžiuliai plotai nedirbamos žemės. Lenkijoje kolchozų nebuvo, nebuvo tremčių, nebuvo tokios migracijos į miestus. Nematėme Lenkijoje užsienio kalbomis reklaminių stendų, kuriuos taip pamėgo mūsų verslininkai, kuriuos toleruoja Lietuvos valdžia.

Patyrėme ir apmaudą, kai, lankantis Seinuose A.Baranausko fondo "Lietuvių namuose", iš Algirdo Vilkelio sužinojome, kad čia veikiančios lietuviškos mokyklėlės, kurią lanko 60 vaikučių, lenkų valdžia neremia, o tuo pat metu, Lietuvoje esančioms lenkiškoms mokykloms, skyrė didžiules lėšas. Priežastis - Lenkijoje nėra tautinių mažumų įstatymo. Liūdniausia, kad minėtai mokyklėlei lėšų neskiria ir Lietuvos valdžia... Lenkijos pavyzdžiu neseka ("išmintingesni").

Romos akvedukus primenantis geležinkelio tiltas

Paminklas Antanui Baranuskui

Mano skautystės metai

Vladas Miniūs

Nepriklausomoje Lietuvoje ne viename mieste ar miestelyje kasdien galėjai sutikti žingsniuojantį skautų būrelį. Samanų spalvos palaidinėmis ir trumpomis iki kelių kelnaitėmis, ant galvos - tokios pat spalvos pilotėmis. Ir visų pasididžiavimas - ryškiai geltonas kaklaraištis, kuris iškilmingai būdavo užrišamas duodant skautijos įžadą. Ši jaunimo organizacija jungė nemažą dalį Lietuvos jaunimo. Nenuostabu

- skautija buvo gerai organizuota, drausminga ir patraukli jaunimui, todėl jos gretos nuolat didėjo. Jos kilnūs tikslai ir veikimo formos atitiko to meto šalies jaunimo patriotinio ir dvasinio auklėjimo tikslus ir išraiškos būdus. Ūiame rašinyje norėjau pasidalinti savo skautystės metų patirtimi ir, galbūt, paskatinti Lietuvos jaunimą prisidėti prie skautų organizacijos veiklos atgaivinimo bei suaktyvinimo.

Man buvo septyneri, kai mudu su broliu Juozu priėmė į "vilkiukus", - tai pirmoji skautų brolijos pakopa. Tuo metu gyvenome Kazlų Rūdoje, mokėmės pradžios mokykloje. Mama pasiūvo uniformas iš mėlynos medžiagos - palaidines su kišenėmis ir trumpas kelnės. Kaklaraiščius užriškilties iškyloje Kazlų Rūdos miškuose. Kalendoriaus lapelyje 1931-ieji... Baigėsi mokslo metai, prasidėjo vasaros atostogos, visi skautai patraukė į vasaros stovyklas prie upių ir ežerų, į šilus, miškus. Ir mūsų skautų skiltis, kartu su vilkiukais, iškeliavo į vadinamuosius "vokiečių kalnus" Kazlų Rūdos pušynuose (pavadinimas išlikęs nuo Pirmojo pasaulinio karo, kai ten ilgai nuo rusų gynėsi apsupta vokiečių kariuomenė).

Mūsų skiltis priklausė Kauno "Aušros" tunto Gedimino draugovei. Tuntininkas buvo "Aušros" berniukų gimnazijos matematikos mokytojas Jonas Mašiotas. Vėliau, kai 1932 metais mūsų šeima persikėlė į Kauną, abu su broliu mokėmės šioje gimnazijoje. Oi čiupdavo tinginėlius į na-

gą matematikas Mašiotas! Bet kaip iškilmingai jis atrodėdavo per šventes su skautiška uniforma, papuošta visomis tunto vado regalijomis, trumpomis kelnėmis, su plačiaakrašte (sombbrero tipo) skrybėle ir ilga skautiška žygio lazda.

Štai mes jau Kazlų Rūdos miškų gilumoje. Statėmės palapines, į maišus kišome samanas, kad minkščiau būtų gulėti, aplink palapines kasėme griovelius - jei lis, į vidų nepateks vanduo. Laužavietę taip pat apjuosėme grioveliu, o aikštės vidury iškėlėme savo skautišką vėliavą. Kai susitvarkėme, jau kitą dieną sulaukėme svečių iš Kauno - atvyko Gedimino draugovės vadas skautininkas Kizlaitis su palyda. Pagyrė, kad gražiai įsikūrėme. Išskylavome tris dienas. Kiek žaista visokių žaidimų ir atlikta kiekvienam skirtų užduočių. Mums vilkiukams skirdavo paprastesnių ir lengvesnių: pritempti virtuvei ir laužui žabų, nuskusti bulves, suplauti indus. Pusryčius ruošdavo ir pietus virėdavo vyresni skautai. Vakaraus kurdavome laužą ir dainuodavome skautiškas dainas, o sutemus sugulė ant savo pasidarytų čiuzinių, kietai sumigdavome, kol rytais neprikeldavo budėtojo švilpukas. Naktiniai budėjimai buvo vyresniųjų skautų privilegija. Graži buvo iškyla, grįžome namo visi puikiai nusiteikę. Mes mažieji nepavargome: vilkiukus stropiai globojo vyresnieji skautai.

1932 metų birželį, jau gyvendami Kaune, dvi savaites stovyklavome Karmėlavos pušynuose. Įdomu prisiminti tokį faktą. Karmėlavos bažnyčioje, į kurią nužygiavome sekmadienio šv. Mišių, pakaitomis giedodavome: mes lietuviškai, o vietiniai - lenkiškai. Ir visi stengėmės giedoti kuo garsiau. Tuomet Karmėlavos apylinkėse dar buvo daug apilenkėjusių žmonių. Stovyklaujant mus pasiekė liūdna žinia: mirė visų mylimas poetas Maironis. Nešini vainiku vyresnieji skautai išskubėjo pagerbti tautos atgimimo žadinotojo atminimą.

1933 metų vasarą visa Lietuva gedėdavo dėl lakūnų Stepono Dariaus ir Stasio Girėno žūties. Kaip nekantriai laukėm jų parskrendant iš už Atlanto. Sužinoję apie "Lituanikos" katastrofą ir abiejų lakūnų žūtį, žmonės verkė. Laidotuvių dieną žmonių minia nusidriekė per visą Laisvės alėją, nuo katedros iki Karmėlitų kapinių. Mudu su broliu Juozu, dar vilkiukų uniformomis, tuoj už lakūnų karstų nešėme rožių vainikus. Rožių dygliai badė pirštus, bet mes didvyriškai išlaikėme vainikus iki pat kapinių.

1936-ieji. Pagaliau priėmė mane į tikruosius skautus. Daviau garbingą skautų brolijos įžadą: "Brangindamas savo garbę aš pasižadu visomis jėgomis stengtis tarnauti Dievui ir Tėvynei, padėti artimui ir vykdyti skautų įžadus". Apsivilkau tėvo nupirktą naują skauto uniformą, užsidėjau kuprinę, prisiegiau gertuvę. Gedimino draugovės skiltininkas, vėliau žymus gydytojas onkologas, Viktoras Kutorga užrišo geltoną kaklaraištį. Tai įvyko stovyklaujant Santakos pušyne, Šventosios ir Neries santakoje. Už kelių kilometrų nuo Skarulių miestelio, kuriame yra labai graži XVII amžiaus renesanso bažnyčia.

Stovyklaudami per žygius aplankydavome daug gražių šio krašto apylinkių. Vieną kartą besimaudydamas Šventojoje nepajutau, kaip srovė ėmė nešti mane į upės vidurį. Kad ir kiek kapsčiausi, krantas vis tolo. Pagavo baimę. Staiga pajutau ant peties kažkieno tvirtą ranką, ji ėmė mane stumti į krantą. Tai buvo

Išvykstam - stovyklauti į Kazlų-Rūdos girias. 1931 m.
Aš pirmoje eilutėje vidury, kairėje - broliukas Juozas

Ką bylos atminimo kryžius

(pasakyta 2005-08-27)

Ona Stasiulevičiūtė-Čepienė, buvusi tremtinė

Kad ir kokie svetingi buvo mano tėvų Onos ir Jurgio Stasiulevičių namai Rokuose (Kauno rajonas), tačiau tiek garbingų žmonių čia vienu metu niekad nebuvo susirinkę.

Stasiulevičiai nebuvo turtuoliai, tačiau ištikus bėdai, pagalbos ranka visada buvo ištiesiama artimesniam ar tolimesniam giminaičiui, gerai ar mažai pažįstamam, ar visiškai nepažįstamam žmogui.

Kai buvo suimtas ir Lukiškė-

se sušaudytas Šaulių sąjungos narys Boleslovas Drulia, sugedinti jo namai, jo žmonai - tėtės pusseserei Marytei Dru-lienei su trimis dukromis Onute, Albina ir Janina - mūsų 9 asmenų šeimoje radosi vietos. Praėjus frontui, sovietai sugavo ir paėmė į armiją tolimą giminaitį Motiejų Žurauską. Šeima liko be maitintojo. Vienas iš keturių vaikų Leonardas tapo jau keturioliku mūsų šeimos nariu. Gal todėl prieglobstį čia rado ir Lietuvos partizanai.

1941 m. prasidėjus karui, tėtė ir mano broliai Justinas su Alfonsu, drauge su kitais kaimo vyrais ėmė į rankas šautuvus,

mus aplankęs skautininkas Petras Baublys. Ant kranto teko išklausti nepiktą pamokslą ir patarimą, kaip elgtis tokiomis aplinkybėmis. Mielas, šviesaus atminimo, daktaras Baublys. Po dešimties metų, studijuojant mediciną, vėl teko klausytis jo pamokymų. Šį kartą, kaip gydyti sergančius vaikus.

Stovyklaudami daug išmokome ir patyrėme. Gaudavome tam tikrų teorinių žinių, praktinių įgūdžių. Mokėmės slaugyti ligonius, suteikti pirmąją pagalbą, igijome topografinių žinių. Teko įrodyti, kad moki ne tik košę išvirti, bet ir duoną iškepti (žinoma, iš neraugintos teslos). Visa tai reikėjo pademonstruoti "egzaminų" metu ir gauti atitinkamą patyrimo laipsnį. Pavasariais tarp skilčių vykdavo vadinamosios "inkilų varžybos": kas padarys gražesnę inkilą. Iš anksto būdavo paruošiama lentelių ir stalių darbo įrankiai. Gimnazijos kieme kildavo didžiausias klegesys. Prizai buvo skiriami ne tik už inkilo grožį, bet ir už tai, kas greičiau jį padarys ir net kieno nuotaika buvo žvalesnė. Todėl ir skambėdavo skauti□kos dainos ir pokštai. Kitą dieną traukdavome į panemunės šilus kelti savo padarytų inkilų. Čia taip pat neapsieidavo be varžybų.

Žiemą prieš šv. Kalėdas nešiodavome dovanėles neturtingiems vaikams - paketėlius su saldainiais, sausainiais, obuoliais ir žaisliukais. Visa tai sunešdavome iš namų kiekvienas pagal savo išgales. Dažniausia traukdavome į vadinamąją "brazilką", bedarbių ir skurdžių rajoną Kauno Žaliakalnyje. Kartais būdavo ir nesmagu dalyti vargingiems vaikams tokią lyg ir išmaldą, bet drovumas greit dingdavo matant dėkingas vaikų akis.

1938 metais Kaune vyko tarptautinė skautų stovykla. Į ją tada suvažiavo skautų iš dau-

dalyvavo Birželio sukilime. Brolį Justiną 1999 m. lankydamą onkologinėje ligoninėje iš jo sužinojau, kad sukilimo organizatorius Rokuose buvo Juškevičius, kuris ir apginklavo vyrus. Vėliau Juškevičių šeima buvo ištremta, o jų namuose įsikūrė kolūkio kontora. Brolis Justinas buvo ir generolo Plechavičiaus Vietinėje rinktinėje, kol gavo įsakymą išsiskirstyti.

Kai frontas nudundėjo į vakarus, o iš rytų atplūdo "išva-duotojai", prasidėjo vyrų gaudynės į okupanto kariuomenę. Broliai Justinas ir Alfonsas nusprendė į tą armiją neiti - slapstėsi, brolis Aleksandras dar buvo per jaunas. Tačiau Alfonsą sugavo ir jam teko kariauti okupanto pusėje. Daugelis kaimo vyrų, vengę eiti į kariuomenę, būrėsi į grupes, ginklavosi, slapstėsi miškuose ar įsirenginėjo bunkerius pas gyventojus. "Žaliūkai" lankydavosi naktimis ir pas mus, o dieną praleisdavo kluone ar ant tvarto šiauduose.

Dabar čia plynas laukas. O anuomet aplink sodybą buvo daug didelių medžių. Darželio kampe, uždengdamas savo šakomis visą "ulyčią" iki pat gonkų, augo didžiulis klevas. Buvo nemažas sodas, o už jo, tikriausiai, dar Gustaičio sodintos, - senos liepos. Keliukas link Patamulšelio buvo apsodintas gluosniais, kuriuos prisimenu visada didelius. Sodybą nuo vėjų iš rytų saugojo tanki eglių eilė. Į pietus, kitoje kelio pusėje driekėsi Šalnos raistas. Šalnos sodyba išliko iki šių dienų. Rytuose už Sėmenos upelio buvo Alfonso Starkevičiaus miškelis. Po melioracijos ten liko buldozeriais suldyginta plynė, o gražuolė, vingiuotoji Sėmena virto nykiu melioracijos grioviu. Prie kelio

Nukelta į 6 p.

gelio pasaulio šalių, net iš Amerikos ir Australijos. Panemunės šile išsibarstė daugybė įvairiaspalvių palapinių. Mums pirmą kartą teko išvysti, kaip anglų skautai prisipūsdavo guminius matracus, o mes tebenarstėme virvelines lovas ir į maišus kimšome šiaudus. Žinoma, šiek tiek jiems pavydėjome, bet tai netrukdė nuoširdžiai bendrauti. Į stovyklą buvo atvykę ir Amerikos lietuviai. Jie mus nustebino portatyviniais radijo imtuvais (dabartiniais tranzistoriais). Tokių nebuvome nei girdeję, nei regėję. Nešasi sau nedidelę dėžutę, o iš jos sklinda muzika.

Tai buvo paskutiniai laisvos skautijos metai. Po poros metų į Lietuvą jau plūdo Raudonosios armijos divizijos. Netrukus buvo uždraustos įvairios jaunimo organizacijos, tarp jų ir Skautų Sąjunga.

Su tėvuku pėsčiomis po gražiąją Aukštaitiją. 1938 m. prie Dubingių ežero. Sukorėme apie 200 km. Iš eilės - Vladas, Juozas ir Jonas Miniai.

Ką bylos atminimo kryžius

link Patamulšelio išliko liepa. Ten buvo vešliais medžiais apaugusi Janinos ir Jurgio Gervijų sodyba, už jos - Onos ir Petro Katkevičių namai. Paraistų gyveno Bilevičiai. Šalia dar išlikusios Alfonso Starkevičiaus sodybos, rytuose buvo gražus Deltuvų vienkiemis. Į šiaurę už puskiometrio buvo mokytojos Rimienės namai, kuriuos ji su penkiais vaikais turėjo palikti dar 1945 metų pavasarį. Artimiausias kaimynas šiaurės vakaruose buvo Šiugždinis, piečiau gyveno Drulios. Taip pateikusi šios vietovės geografiją, jums norėjau pasakyti, kad čia kada kada buvo gražus kaimas.

Ne dėl buvusio kaimo grožio visi esame čia, ir ne aš jus čia sukviečiau. Pirmučiausia, mus čia tebešaukia kunigo, poeto, visuomenės veikėjo Motiejaus Gustaičio švietėjiška dvasia; čia jis gimė, mažas bėgiojo, čia gyvendamas baigė Paneemunės pradžios mokyklą, iš čia išvažiavo toliau šviestis ir šviesti Lietuvai. Todėl ši vietovė dar tebevadinama Gustaityne. Tačiau šiandien mus pašaukė čia pralietas kraujas už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Čia 1945 metų šv. Kalėdų naktį žuvo partizanas Tautmylis, o 1950 metų sausio 19 d. - partizanai Jurgis Miliauskas-Sapnas ir Albinas Juodis-Šturmas.

Tą 1945 m. naktį švesti Kalėdų atėjo laukiami svečiai: Algirdas Juodis-Merkys, Vasaris ir Tautmylis (jų pavardžių nežinojome). Buvo dengiamas Kalėdų stalas. Tautmylis išėjo į sargybą. Nepamenu ar svečiai spėjo susėsti už stalo, kai kieme pasigirdo šūviai ir sprogimas. Merkys ir Vasaris išbėgo pro užpakalines namo duris, mes likome sukaustyti siaubo. Buvo aišku, kad sargybą ėjęs Tautmylis žuvo. Ir iki šiol nesuprantama, kaip jis nepastebėjo iš Rimynės ateinančių rusų, kai naktis buvo šviesi, o žemę dengė baltas sniegas.

Praslinko nerami, bemiegė naktis, išaušo antrosios Kalėdų dienos rytas. Stovim su vyresniąja seserim prie lango, o prieš jį, prie darželio tvoros guli negyvas, su granatos išdraskytu kairiuoju šonu, jaunas vaikiną. Staiga į kiemą įgarmėjo dvikinkės, pilnos sribų rogės. Staiga, iš rogių iššokęs vienas "didvyris", pribėgo prie žuvusiojo, iškėlė šautuvą ir smogė į sušalusį kūną. Suklikau išsigandusi to baisaus vaizdo ir garso, paniekos mirusiajam. Tas baisus vaizdas ir garsas, kaip ir vaigonų ratų bildesys mus vežant į Sibirą, lydi mane iki šiol.

Mano broliai su partizanais ryšį palaikė visą laiką. 1948 m. pavasarį ar vasarą pas mus buvo įrengtas bunkeris ir čia apsigyveno Juozas Juodis-Ungurys, Antanas Santockis-Špokas ir Jurgis Miliauskas-Sapnas, vėliau - Petras-Pipiras (pavardės nežinojome). Dažnai čia būdavo Juozas Išganaitis-Dėdė, Vytautas Kabošinskas-Litas, Jonukas Juodis-Diedas, ryšininkas Vytautas Valiūnas (vienu metu buvo suimtas, tar-

domas ir žiauriai kankinamas, tačiau nieko neišdavė). Anuomet keletą kartų lankėsi ir neseniai miręs, 105 metų sulaukęs partizanų tėvas ir ryšininkas Kazimieras Varkala. Dažnai savo sūnus lankydavo Agota Juodienė. Trys jo sūnūs - Algirdas, Vytautas ir Motiejus - jau buvo žuvę, vyras represuotas, sūnus Albinas - suimtas. Kai Albinas buvo paleistas iš kalėjimo, motina atvedė jį ir atidavė vyriausiam iš likusių sūnų Juozui-Unguriui; taip tarp partizanų radosi dar vienas - Šturmas. Kadangi mūsų šeima buvo didelė, gal per daug nekrito į akis, kad džiūsta daug skalbinių, kad verda dideli valgio puodai, kad dažnai kepama duona...

1949 m. išgirdome, kad žuvo Litas, žuvo Dėdė. Tada broliai Juodžiai išsiskirstė pavieniui, kad nebūtų kartu. Juozas išėjo su Antanu Santockiu, Jonukas - su Petru-Pipiru. Bunkeryje po alyvų krūmu pasiliko Albinas-Šturmas ir Jurgis-Sapnas. Juozas ir Antanas žuvo 1949 m. vasarą. Lemtingą 1950 m. sausio 19 dieną įvyko susišaudymas, žuvo Albinas Juodis ir Jurgis Miliauskas. Paprastai jie dienas praleisdavo kambary. Čia prausdavosi, valgydavo. O tą rytą, kaip teigiama LGRC pažymoje, pasinaudojus MGB agento "Žibutės" informacija, sodyba buvo apsupta. Vyrai nebėgo į bunkerį, o per kiemą, už kluono - į plyną lauką, kur juos ir pakirto kulkosvaidžių kulka. Tuo metu susiorientavusi sesuo Marcelė, čiupo pintinę, nubėgo į daržovių saugyklą, iš kurios buvo įėjimas į bunkerį, užbėrė jį bulvėmis. Tąkart bunkeris nebuvo aptiktas, tąkart buvo išvengta gulago, tačiau neilgam...

Neseniai laidoje apie kunigą Alfonsą Lipniūną išgirdau jo frazę: "Be mirties - nėra prisikėlimo". Daug tūkstančių mirčių reikėjo, kad Lietuva prisikeltų. Lietuva prisikėlė. Ji formaliai laisva, nepriklausoma. Tik ar mūsų dvasia prisikėlė, kad renkame į valdžias Rosijos "kniaginę" Kazimirą, Archangelsko "bojariną" (veikiau aferistą) Uspaskichą, vakarykščius bolševikus, vakarykščius tautos prievartautojus, leidžiam me jiems toliau tyčiotis iš genocido aukų per suteikiamas privilegijas budeliams.

Susirinkome čia kad užmarštis neužgožtų tų, kurių net kapų nesurandame. Čia liko krauju apšlakstytas žemės lopinėlis ir kažkurioje vietoje buldozeriu sulygintas Tautmylio kapas. Čia, buvusioje sodyboje, šalia keliuko vedančio Patamulšelio link Tautmylio kapas buvo. Papuošdavom jį lauko gėlėmis, tvarkydavom, o atėję sribai viską išspardydavo. Vandalai pasirūpino, kad mūsų čia neliktų, neliktų kapo. Iš didelės 8 asmenų Motiejaus Juodžio šeimos težinomas tik jo kapas. Jo žmona Agota, po širdim išnešiojusi 6 sūnus, saugojusi nuo peršalimo, vaikiškų ligų, juos išauuginusi ir išleidusi Tėvynės ginti, visų neteko. 1953 m. ji palaidojo lageriuose prarusį sveikatą, paralyžuotą vyrą. Pati dar penkerius metus gyvenusi kažkokiuose globos namuose Prienuose, buvo palaidota Prienų vargšų bendrume kape. Šiuo metu mūsų atminimo renginio delegacija Saulius Juodis iš Kauno, Anelė Plesevičienė iš Vilniaus, Marytė Juozapaitytė iš Šiaulių ant Motiejaus Juodžio kapo uždegė aštuonias simbolines atminimo žvakes. Antanina Garmutė savo knygoje "Išėjo broliai" apie Agotą Juodienę parašė: "Saugodami nuo išvežimo, nepraradę žmoniškumo gydytojai pripažino motiną psichine ligone. Šventas gydytojų melas!" Man regis, čia nereikėjo nei švento, nei prakeikto melo, kad pakriktų psichika, sugriūtų sveikata; ji mirė paskutinė iš visos didelės šeimos, teturėdama vos 54 metus...

Jau minėjau, kad ne aš jus čia sukviečiau... Čia Motiejaus Gustaičio dvasia, čia pralietas už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę kraujas... Pati gyvenu Šiauliuose. Jaučiau, kad neturiu teisės leisti užmaršties tamsai užgožti tai, ko užmiršti nevalia.

Giedojo ir dainavo kudirkaičiai

Alpių Lietuviai

Algirdas Kratulis

Tokiu pavadinimu šiemet išleista knyga, kurioje pateikta daug autentiškos medžiagos apie Lietuvos ir Šveicarijos ryšius, lietuvių, apsigyvenusius šioje nuostabioje ir be galo vaizdingoje Alpių šalyje.

Vos ne prieš šimtą metų vienas iš senųjų mūsų poetų rašė, kur po pasaulį bekeliautum, lietuvi, žydą ir žvirblį visur sutiksi... Taigi kad lietuvių esama ne to-

kioje jau tolumoje Šveicarijoje - joks stebuklas.

Šios, labai nuoširdžiai parengtos ir kultūringai išleistos, knygos autorė - Janina Irena Survilaitė, Šveicarijos lietuvių bendruomenės pirmininkė.

Apie save autorė Janina Survilaitė-Vaitkevičienė rašo: "Šveicarijoje atsiradau kaip irmoji griūvančios sovietinės Lietuvos kregždė - 1990 metų rudenį. Todėl ir mano nuotykių Šveicarijoje kitokie, negu tų lietuvių, kurie atvyko 5 - 10 metų vėliau. Kadangi Lietuvos nepriklausomybė pasaulio tautų nebuvo pripažinta, vizą (tik 2 savaitėms) ir sovietų kelionės pasą išdavė Maskva. Atvykau Šveicarijos lietuvių emigranto Stanislovo Vaitkevičiaus kvietimu. Traukiau per Lenkiją ir Vokietiją. Lėktuvu tada buvo leidžiama skristi tik per Maskvą, ten patiriant visas KGB kontroles... Su S. Vaitkevičiumi, pažinojusi mano tėvą, kaip Raseinių apskrities šaulių organizacijos vadą, susirašinėjau ilgai. Jau seniai buvo pasiryžęs išplėsti mane iš "raudonojo lagerio", bet Lietuvos sovietinė valdžia manęs niekur į užsienį neišleido... Pirmą kartą atsidūrusi už geležinės uždangos, buvau be galo nustebinta. Pagal šveicariškus matus - čia turėjau priklausyti taip vadinamam akademiniam luomui, nes buvau baigusi Vilniaus universitetą ir dėsčiau (šveicarė pasakytų: profesoriavau) aukštojoje mokykloje - Klaipėdos universitete. Pirmomis dienomis visa aplinka svaigino neįprastu laisvės pojūčiu. Laisvos šalies laisvi žmonės elgėsi kitaip. Kitaip ėjo, kitaip skubėjo, juokėsi, gestikulavo rankomis, nuolat šypsojosi, sveikinosi, apsikabinę gatvėje bučiavo... Atrodė net pats oras kvepėjo ne tik švarios aplinkos gamta, bet ir laisve..."

Tokie buvo J. Survilaitės pirmieji gyvenimo Šveicarijoje metai. Išsivadavus iš laisvės šoko, prasidėjo atkaklaus darbo metai Šveicarijos lietuvių bendruomenės labui (ne vel-

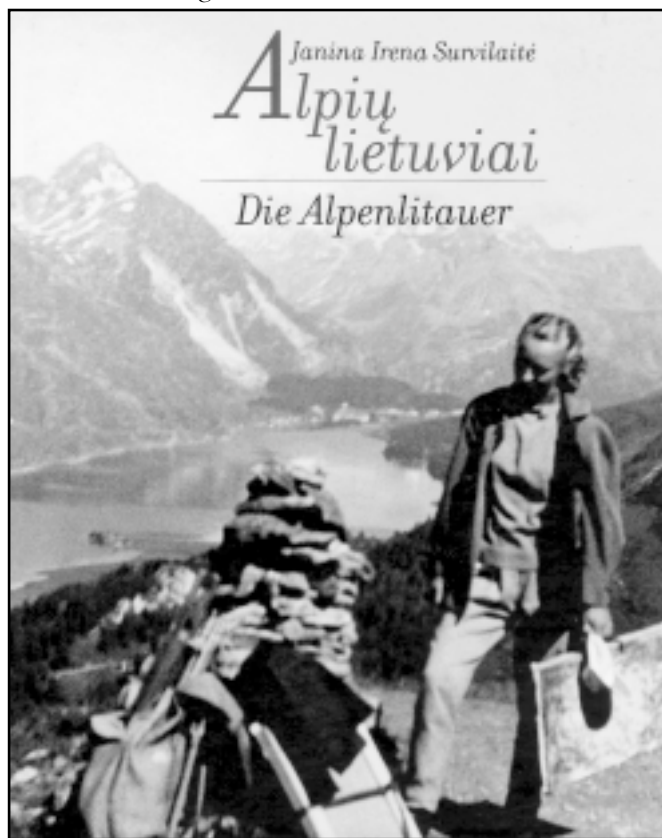
tui ji dabar išrinkta pirmininke), bet, kiek tai buvo įmanoma, padedant Lietuvai. Šveicarijoje labai daug tarptautinių organizacijų, į kurias labai norėjo patekti mūsų ką tik nepriklausomybę atgavusios šalies politikai, tačiau ne visada jiems tai pavykdavo, todėl reikėjo jiems padėti.

Tačiau grįžkime prie labai plataus turinio ir gausiai iliustruotos knygos. Dalis jos parašyta ir vokiškai, kad galėtų suprasti kas joje aprašoma ne tik lietuviai, bet ir Alpių šalies gyventojai. Knyga parengta labai stropiai, joje gausu istorinių žinių, pasakojimų apie čia gyvenusius, besimokusius, dirbusius lietuvačius, čia atostogavusius įvairių laikotarpių mūsų šalies elito žmones.

Šią be galo vertingą knygą bus galima rasti bibliotekose ir pasiskaityti ne tik apie pirmuosius lietuvių pėdsakus Šveicarijoje, bet netgi ir apie naujųjų emigrantų mintis.

Belieka iš visos širdies padėkoti autorei poetei Janinai Survilaitėi už subtilų, išsamų darbą, palinkėti jai geros sveikatos ir sėkmingo darbo ne itin didelėje, bet labai gražiai sutariančioje lietuvių salelėje išpūdingoje Alpių kalnų atslaitėje.

Būkite laiminga.

Knygos viršelis

▶ Nežinau kokiais žodžiais atsidėkoti Rokų bendruomenės žiburiui Vandutei Mažeikienei už šiam renginiui paruoštą programą, jauno vienkiemio jauniems šeiminkams Linai ir Valentinui Stasiulevičiams, Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos pirmininkui Antanui Lukšai, mielam kaimynui, LR Seimo nariui Kazimierui Starkevičiui už paramą organizuojant šį renginį. Dėkojam monsinjorui Alfonsui Svarinskui, Panemunės klebonui Deimantui Bugiui, kanau-ninkui Pranui Litvinui, Rokų šv. Antano parapijos klebonui Virginijui Gražulevičiui, leidinio "Varpas" redaktoriui Algimantui Zolubui, Seimo nariams Povilui Jakučioniui, Vidai Marijai Čigriejienei, Donatui Jankauskui, Arimantui Dumčiui, Kauno savivaldybės vicemerui Kazimierui Kuzminskui, Tauro apygardos vadui Vytautui Raibikiui, Vytautui Balsiui, Vytau-

tui Judsnukiui, šauliams, pagerbusiems žuvusiuosius salvėmis. Nuoširdus ačiū visiems susirinkusiems pagerbti tų, kurių kapų niekas nežino. (O gal?..)

Iš kunigo Roberto Grigo pamokslo:

Prie tos balos, prie tos duobės,

Prie to durpyno, to žvyryno...

Į vietą amžinos garbės,

Kurią vien budeliai težino.

Šiuo renginiu atiduodama padėka bei pagarba ir mūsų tėvams, kurie daug išgyvenimų, negandų patyrė, Sibiro duonos ragavo. Dėkoju visiems už tai.

Tesaugo čia žuvusių partizanų, čia gyvenusių ir juos globusių taurių tautiečių atminimą pastatydintas ir pašventintas kryžius.

LLKS patyrė skaudžią netektį - lapkričio 2 d. mirė 1918-04-02 gimęs LLKS narys nuo 1954 m., 1955 m. Vorkutos streiko komiteto pirmininkas, Lietuvos kariuomenės, buvęs Vorkutos ir Taišeto lagerių politinis kalnys

Ignas UOGINTAS

Liūdi ir užjaučia velionio gimines ir artimuosius
*Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga,
"Varpo" redakcija, buvę draugai*

Vaclovas Dziedulionis

Reikia Sąjūdžio šviesuomenės

Sąjūdis nušvietęs Lietuvos žmonių sielas, įkvėpęs herojišką dvasią taikiai išsivadavimo kovai, Nepriklausomybę atkūręs, išsivaikštinėjęs, į partijas partijėles įsiliejęs, nepriklausomybės įtvirtinimą, ant jų silpnų pečių uždėjęs.

Ir po išsivadavimo džiaugsmo turime širdies skausmą - valstybės atkūrimo problemų gausą.

Ir reikia Sąjūdžio naujo prieš materialistinę siaubą, prieš mafiozų demagogiją, prieš dvasinį skurdumą, sąmonės ir kalbos užterštumą.

Reikia Sąjūdžio šviesuomenės ugdyti pilietinę visuomenę.

Reikia Sąjūdžio patriotinio, kuris bendruomenės konsoliduotų.

Reikia Sąjūdžio dorovinio - padėti valstybei

humanizuoti visuomenę,

kad iškovota demokratija,

piliečiams esant politiniams mažaraščiams neišsigimtuji ir ochlokratiją ar plutokratiją - pinigine demokratija -

su nelygybe ir sumaištim socialine.

Nes be aktyvių piliečių režimas, -

kaip be arklio vežimas, - tūnos be naudos.

Lietuvos Sąjūdžio aktualijos

2005-11-04 Tarybos posėdyje buvo sudaryta prof. V.Vilimo vadovaujama iniciatyvinė grupė parašams po peticią "Dėl visuomenės atstovų dalyvavimo teismų vykdyme" rinkti.

2005-11-25 įvyko susitikimas su rašytoja Emilija Liegute, kuri pristatė savo naują knygą "Baltoji moteris" (Kova už Lietuvos laisvę, kronika).

LLKS žinios

2005-10-24 Seime Lietuvos ambasadorius JAV Vygaudo Ušacko iniciatyva įvyko susitikimas su Lietuvos jaunimo atstovais aptarti ekspedicijų į tremties bei žūties vietas Sibire.

Susitikime dalyvavo ambasadorius V.Ušackas, Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) valdybos prezidentas M.Monkevičius, šios valdybos narys D.Skusevičius, Seimo nariai P.Jakučionis ir A.Stasiškis, LLKS valdybos pirmininkas J.Burokas, G.Alekna, E.Burokas, R.Racėnas.

Aptarti žinių apie Lietuvos gyventojų genocidą perteikimo jaunajai kartai ir tarptautinei visuomenei būdai, sovietinio režimo aukų jamžinimo, jaunimo patriotinio bei tautinio ugdymo reikalai. Numatyti panašūs susitikimai ateityje, bendradarbiavimas su "Varpo" redakcija. LiJOT įkurta 1992 m., apima 51 jaunimo organizaciją, vienija apie 200 tūkst. narių

2005-11-09 Seime vyko konferencija "Paspriešinimo ir genocido byla Lietuvoje". Pirmininkavo Seimo nariai A.Dumčius, P.Jakučionis ir A.Stasiškis. Pranešimus skaitė V.Zabiela, B.Gailius, M.Aštrauskaitė-Bikulčienė, A.Skokauskienė, A.Endriukaitis ir kt. Diskusijoje dalyvavo LLKS nariai P.Mataitis, A.Bikulčius ir kt.

2005-11-10 Vilniaus rotušėje įvyko mokslinė konferencija "Laikinas Vilniaus lietuvių komitetas (1919 - 1940)". Konferencijos rengėjai Vilniaus pedagoginis universitetas, "Vilniečių ainių klubas", "Vilniaus rotušė" ir Lietuvos MA biblioteka. Pranešimus skaitė akad. A.Gaižutis, doc.dr.J.Marcinkevičius, prof.dr.J.Skyrius, doc.dr.A.Ragauskas, dr.D.Blažytė-Baužienė, muzikologė J.Burokaitė ir kt. Dalyvavo daug LLKS narių. Buvo padėtos gėlės ant D.Alseikos ir Vileišių kapų, surengta ekskursija į Lietuvos MA biblioteką.

2005-11-10 Lietuvos Sąjūdis ir LLKS organizavo susitikimą su Vilniaus meru A.Zuoku dėl Lukiškių aikštės ateities ir Sąjūdžio būstinės patalpų. Susitikime dalyvavo akad.A.Tyla, doc.R.Batūra, LLKS v-bos pirmininkas J.Burokas, Sąjūdžio tarybos pirmininko pav. A.Tučkus, Vilniaus m. administracijos v-ko pav. J.Urbonavičius. Po susitikimo dalyviai Arkikatedroje išklausė šv. Mišias už visus buvusius politinius kalinius ir tremtinius.

2005-11-11 įvyko susitikimas su LLKS Ukmergės skyriaus atstovais. Buvo aptarta R.Šaulio kuriama vaizdo juosta "Vokiečių tremtinių ir Maltos ordino delegacijų viešnagė Lietuvoje" bei Vepriuose kuriamą tarptautinį socialiai remtinių vaikų ir jaunimo centrą.

2005-11-11 "Varpo" redakcijoje aptartas JAV varpininkų filisterių leidžiamo "Varpo" apsigijimo (jų siūlymu) su LLKS leidžiamu "Varpu" paritetiniais pagrindais. Sutarta derybas tęsti. Dalyvavo prof. Gintautas Česnys, "Varpo" redaktoriai Algimantas Zolubas ir Edvardas Burokas.

2005-11-16 LLKS valdyboje įvyko pasitarimas dėl Lietuvos savanorių ir Laisvės kovotojų memorialo N. Rasų kapinėse įrengimo. Nuspręsta dar šiais metais jamžinti 1953-1954-1955 m. žuvusius sukilimo dalyvius kenotafe bei nupirkti granito luitus kitiems laisvės kovotojams, kurių kapai nežinomi, jamžinti. Nuspręsta paminėti Giedraičių mūšio jubiliejų 2005-11-23.

2005-11-25 Vilniaus Karininkų ramovėje LLKS, Stasio Šilingo draugija ir Vilniaus apskrities Šaulių sąjunga organizavo S.Šilingo 120 metų gimimo sukakties minėjimą.

Tragiškai žuvus prof. Jono BALŽEKO vaikiaičiui

AIVARUI, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga
nuoširdžiai užjaučia velionio gimines ir artimuosius.

VARPAS Leistas politkalinių sovietinėse koncentracijos stovyklose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. - pogrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai** Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244. **Adresas:** Architektų g. 14-60, Architektų g. 8-4, LT-04210 Vilnius. **Tel.:** 2444619, 2442157. **Faksai:** 2444619, 2442157. **Redaguoja** redakcinę kolegiją. Dizaineris Gediminas Ruzgys. **Bendradarbiaus honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negražinami.**

134-ojo „Varpo“ numerio redaktorius - Algimantas Zolubas
Skaitykite "VARPA" internete: www.lrs.lt/rezistencija lietuvių, anglų ir rusų kalbomis

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 9191366)
Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas HANSABANKAS, Karoliniškių KA.
Sąskaita Nr. LT 62.73000.10002492325

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13b, Vilnius.

Aukos **VARPUI**

Dėkojame aukojusiems:

S.Granienei - 100 Lt, R.Šauliui - 50 Lt,
A.Ciūniui - 100 Lt, D.Jankauskui - 100 Lt,
M.Filipavičiui - 20 Lt, J.Kojelienei - 10 Lt,
M.Janėnaitei - 10 Lt, J.Dukštienei - 10 Lt,
S.Jėčiuvienei - 10 Lt, G.Auglytei - 100 Lt,
R.Kizlaitienei - 50 Lt, V.Svečiuliui - 100 Lt,
G. ir R.Mickevičiams - 20 Lt.

Už nuotraukas dėkojame:

J.Parnarauskui, V.Minui, A.Seikaliui
Viršelyje - Balio Sriubo nuotrauka

Sveikiname Sveikiname Sveikiname

Vytautas Andziulis
(1930-12-04)

Aldona Zalatoraitė
(1930-12-18)

Birutė Andziulienė
(1950-12-12)

**Gruodžio šventinės ir
minėtinos dienos**

1-oji PASAULINĖ AIDS DIENA

**3-oji PASAULINĖ INVALIDŲ
DIENA**

**10-oji TARPTAUTINĖ
ŽMOGAUS TEISIŲ DIENA**

24-oji KŪČIOS

25-oji KALĖDOS

**26-oji ANTROJI KALĖDŲ
DIENA**

Kaladės ir politiniai kumščiai

Vilnius Braženas

Nedaug tereikia

Yra įsismaginusių komentatorių bandančių net visą tautą paguldyti ant psichiatro sofos, sugalvojant politiniam abejingumui ar pasimetimui juokingą pavadinimą - "depresija". Tokią nepaprastą tautos "ligą" išgydyti, manau, galima

paprastais vaistais - kaladėmis. Pavyzdžiui, kaladės išsprendžia kasmet Ariogaloje vykstančio patriotų sąskrydžio dalyvių atsisėdimo klausimą. Tuo pačiu parodydama, kad kaladžių pagalba įmanoma suburti krūvon vienminčius, susėdančius ant ratelių sustatytų po 5,10 ar 20 kaladžių. Tereikia, kad iš tokio sąskrydžio namo patriotai parsivežtų ne kalades, o pačią kaladinę vienminčių, vienvietovinių bei bendražygių susibūrimo patriotinei veiklai idėją. Nes Lietuvos Respublikoje yra pakankamai daug patriotų, bet stoka patriotinės veiklos būreliuose, klubeliuose, rateliuose, komitetuose, bendrijose, krašte pasklidusių veiklos branduolių. Tie branduoliai būtų politiniai kumščiai. Kai jie trinkteltų į valstybinį stalą, sudrebėtų miestų, apskričių, rajonų ir sostinės valdžios sėdynės šildančios kėdės.

Net špygai reikia trijų pirštų

Yra per daug individualistų veikėjų pasitikinčių sava galia ir nebandančių suburti savo aplinkoje ar kilmės vietoje jiems žinomų žmonių veiklos branduolius. Gausu vienpirščių veikėjų, manančių, kad jo ar jos parašytas straipsnis, pasakyta kalba, suruošta konferencija sudrebins visą Lietuvą. Vienu pirštu netrenksi į stalą, kad stalas sudrebėtų. Tam reikia penkių pirštų, sugniaužtų kumštin. Net špygai parodyti reikia trijų pirštų. Tautai žygin pakelti reikia siekti, kad patriotai burtųsi į veiklos branduolius. Ar ne tai įtaigoja ir sena išmintis: "Viena žmona - ne kalba, vienas vyras - ne talka".

Grįžtant prie kaladžių

Kada tik kyla mintys apie valstybės likimą, prieš akis atsistoja nuostabus Ariogalos sąskrydžių vaiz-

das. Didžiuliame lauke prie Dubysos žmonių būreliai mirga, lyg žiemos nakties padangėje pabirę žvaigždės. Ir pagalvoji: jei vien tik šie ant kaladžių susėdę sąskrydžių dalyviai, pasklidę po Tėvynę suburtų aplink save tėvynainius, pažadintų apsnūdusias organizacijas ar bent tokių organizacijų branduolius veiklai, Lietuvos politinė padangė nušvistų ryžto šviesa. Vien tik prie parapijų susidarę Bažnyčiai nuo idiotiškų šlykščių TV "humoristų" ginti komitetai galėtų nušviesti padangę ir "pajudinti žemę". Pridėk dar buvusius sąjūdiečius, net politinių partijų apsnūdusius ir Vilniaus paraginimų laukiančius narius! O kur dar sąjūdžiuose nedalyvavę tremtiniai, politkaliniai, rezistentai ir šiaip sau veiklos bendražygių besidairą tautiečiai.

Potencialas

Ne be pagrindo generolas majoras Jonas Algirdas Kronkaitis 15-ji Ariogalos sąskrydį paminėjęs spaudoje savo straipsnį reikšmingai pavadino "Ariogalos potencialas". Reiškia jis tame įžiūrėjo didelę galimybę "tapti svarbia politine jėga, su kuria politikams reikėtų skaitytis". Matyt jis išvelgė tik "potencialą", tik galimybę, bet dar ne jėgą. Tolygiai mačiau tą jėgą sukaupytą bet neįkintytą į valstybės politiką. Tokį "potencialą" įžiūrėjęs Lietuvoje esu parašęs straipsnį pavadinant "Paliuosuokime susikaupusią energiją". O konkrečiai komentuodamas apie Baisiojo Birželio minėjimus, vadinamą Gedulo ir Vilties dieną, esu parašęs straipsnį "Gana raminančių šūkių".

Jau seniai metas iš suvažiavimų, minėjimų, taipogi iš Ariogalos sąskrydžių išeiti su ryžto ir kovos šūkiais. O kovą už pilną laisvę ir tvirtą Nepriklausomybę tikrai laimėsime, kai Lietuvoje pasklis veiklos branduoliai, sudarę politinių kumščių margumą.

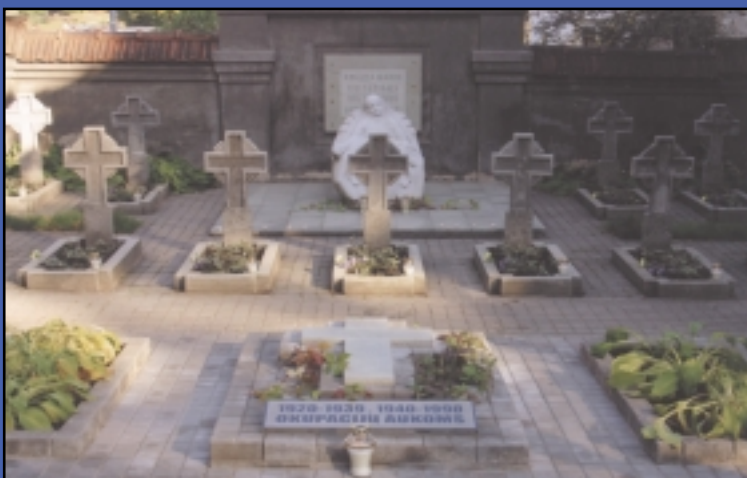
Tačiau svarbu sąskrydžiuose, suvažiavimuose ir konferencijose, kurias lėšomis remia valdžios institucijos, kalbėti pilnu balsu apie "raudonąją skorpioną" valdžioje, kad nebūtų pagrindo įtarimui, jog valdžios litai užkemša komunizmo aukų burnas.

Tad pakelkime Lietuvą iš apačios! Naudokimės laisve, kol ją turime.

Po sunkios ligos mirus dailininkui-architektui
Gediminui Karpavičiui,

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga nuoširdžiai
užjaučia velionio gimines ir artimuosius

1920-1939 ir 1940-1990 metų okupacijų aukų minėjimas Naujosiose Rasose

Vorkutos kaliniai sukilo

Ignas UOGINTAS

1955 m. į spec. ypatingąjį režimo lagerį nr. 62 buvau atvežtas kaip streikų agitatorius. Čia tokių pačių, netinkančių kitų lagerių režimams, radau daugiau. Susitikime aptarėme tarptautinę ir SSRS vidinę ekonomiką, kuri, kaip ir visi gerai žinote, laikėsi ant kalinių ir tremtinių darbo. Nutarėme paruošti ir paskelbti "Pabaltijiečių" streiką, kuris, mano galva, turėjo peraugti į visos Vorkutos kalinių streiką. Sudarėme Vorkutos streiko komitetą. Pirmininku buvo išrinktas Stasys Ignatavičius, aš buvau pavaduotojas ir atsakiau už strategiją ir taktiką. Stasį išvežus į Staraja Russ kalėjimą, streikui vadovauti teko man. Po visus lagerius išsiuntinėjome nurodymus, ypač pabrėždami, kad nekartotų 1953 metų klaidų ir vengtų bet kokių aukų; matant, kad čekistai gali susidoroti su kaliniais, streiką tučtuojau nutraukti. Šis streikas turėjo būti generalinė repeticija. Gavus kitų lagerių pritarimą, pasirošimas vyko sklandžiai ir rezultatas, pasakyčiau, buvo teigiamas, išskyrus kelias dešimtis kalinių, kurie buvo

Iš vorkutiečių susitikimo Kaune

išvežti Vladimiro kalėjimą. Po 1953-1954-1955 metų streikų bangos komunistai 1956 metais turėjo atverti lagerio vartus ir šim-

tai tūkstančių žmonių sugrįžo į savo šeimas. Plačiau apie 1955 metų paskutinį sukilimą parašyti palieku istorikams.